

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

7.1.1 สภาพปัจจุบันและคุณค่าความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

1. พัฒนาการของแหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน แผ่นดินอีสานมีคนอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สันนิษฐานได้จากการขุดค้นและการศึกษาทางโบราณคดี เช่น เครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยโลหะประเภทสำริดและเหล็ก โดยที่มนุษย์ยุคแรกในสังคมล่าสัตว์ พัฒนามาเป็นสังคมเกษตรกรรมในอีสาน และพัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นสังคมเมืองในที่สุด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณในอดีตที่มีความเจริญรุ่งเรืองในแต่ละยุคสมัยต่อเนื่องกันเรื่อยมาซึ่งยังคงหลงเหลือหลักฐานปรากฏไว้เริ่มจากนักโบราณคดีได้มีการขุดพบฟอสซิลไดโนเสาร์ บริเวณที่เป็นเทือกเขาในภาคอีสานปลายยุคไทรแอสสิก พบฟอสซิลไดโนเสาร์ในพื้นที่ศึกษาหลัก บริเวณจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดกาฬสินธุ์ อายุประมาณ 120 ถึง 130 ล้านปี ต่อมายุคก่อนประวัติศาสตร์ อีสานเริ่มมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ จึงมีการสร้างชุมชนอยู่อาศัยรู้จักการเพาะปลูกและติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตกับสังคมภายนอกและรู้จักการทำเครื่องปั้นดินเผาที่สวยงาม มาถึงยุคประวัติศาสตร์ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 5 ถึง 12 ซึ่งมีอาณาบริเวณและอิทธิพลในแถบราบลุ่มแม่น้ำโขง รวมตลอดจนถึงจังหวัดมุกดาหาร วัฒนธรรมทวารวดี ได้แพร่เข้ามาสู่ภาคอีสานกระจายไปทั่วแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร บริเวณที่พบร่องรอยของวัฒนธรรมทวารวดีบริเวณลุ่มแม่น้ำชีส่วนมากพบคูเมืองคันดิน เสาหิน ศิลปกรรม ซึ่งใบเสมามีทั้งลักษณะที่สลักเป็นรูปสลูปลูก ยุคต่อมาคือกลุ่มวัฒนธรรมเขมรหรือลพบุรี ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 15-18 อีสานได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบจากอาณาจักรกัมพูชามีการสร้างบ้านเมืองและศาสนสถาน หนาแน่นอยู่ตอนใต้ของภาคอีสาน กลุ่มวัฒนธรรมล้านช้างหรือวัฒนธรรมไทย-ลาว ในอีสานหลังวัฒนธรรมเขมรได้เสื่อมลงในราวพุทธศตวรรษที่ 19 และการแพร่หลายของพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งส่งผ่านมาทางภาคเหนือของไทย และเข้ามามีอำนาจเหนือบริเวณแอ่งสกลนคร และก่อตัวเป็นสังคมเมืองสืบทอดวัฒนธรรมต่อมาพบวัฒนธรรมล้านช้างอยู่ในรูปแบบของสิม จิตรกรรมฝาผนัง พระธาตุ และสืบต่อมาถึงสมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20- 23) สมัยนี้ยังเป็นเขตอิทธิพลของวัฒนธรรมไทย-ลาว เพราะยังมีการอพยพของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขงและได้มีการสร้างศาสนสถานและศาสนวัตถุที่รู้จักกันดีในทางท่องเที่ยว แต่

สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษที่ 24-ปัจจุบัน) ยุคสมัยนี้ยังเป็นเขตอิทธิพลของวัฒนธรรมไทย-ลาว เพราะยังมีการอพยพของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขง ดังจะเห็นได้จากการก่อสร้างศาสนสถาน วัดวาอาราม สิม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 มีการตั้งหัวเมืองทางภาคอีสานเพิ่มขึ้น แหล่งประวัติศาสตร์และสถานที่สำคัญนั้นเกิดขึ้นในสมัยนี้ จากการก่อสร้างตั้งเมืองใหม่ การสร้างศาสนสถานเพื่อประกอบพิธีการสำคัญของเมือง

2. การกระจายตัวของแหล่งประวัติศาสตร์ พบว่ากระจายในเขตตัวเมืองหรือชุมชน เป็นจุดที่มีศาสนสถานอยู่มากเพราะวัดเป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ สิม เจดีย์ สถูป และหอแจก ชูปแต่้ม ลักษณะของการกระจุกตัวแต่มีการกระจุกตัวอยู่ทางด้านตะวันออกบริเวณริมแม่น้ำโขง มีความเชื่อด้านพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยพบจารึกใบเสมา พระพุทธรูป พระพุทธไสยาสน์ ศิลาจารึกอยู่ทั่วเกือบทุกวัด มีลักษณะกระจุกตัวและเกาะกลุ่มกันที่บริเวณที่พบเมืองโบราณสมัยทวารวดี พบภาพเขียนสีผนังถ้ำ บริเวณทางตอนเหนือของภาคเนื่องจากเป็นภูเขาสูง และเมืองโบราณและชุมชนโบราณกระจายตัวอยู่ทั่วไปโดยกระจุกตัวอยู่บริเวณด้านล่างของภาค

3. ลักษณะของการถูกทำลายและความเสื่อมโทรม ส่วนมากสาเหตุเกิดจากมนุษย์เพื่อพัฒนาเมืองซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการทำลายแหล่งประวัติศาสตร์ทางอ้อม และอาจมีผลทำให้โบราณสถานถูกทำลายการถูกละเลยทอดทิ้ง การเปลี่ยนแปลงรสนิยมเรื่องรูปแบบ การลักลอบขุดค้นหรือลักลอบซื้อขายโบราณสถาน ความเห็นแก่ได้เป็นลักษณะของการเข้าไปเบียดเบียนโบราณสถานเป็นการบุกรุกพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์ และสาเหตุจากธรรมชาติ ได้แก่ สภาพดินและพืชที่ขึ้นบนตัวโบราณสถาน

4. การอนุรักษ์และพัฒนาที่ปฏิบัติกันสืบมาการอนุรักษ์ ในพื้นที่ศึกษาหลักส่วนมากมีการอนุรักษ์หลายวิธีร่วมกันควบคู่ไปกับการป้องกันการเสื่อมสภาพ ในการอนุรักษ์ชูปแต่้มมักใช้วิธีการนี้ในการอนุรักษ์สิม ภาคประชาชน เป็นความร่วมมือของคนในชุมชนที่มีการเฝ้าระวังและรักษาแหล่งประวัติศาสตร์ การทำความสะอาดแหล่งประวัติศาสตร์ และการเข้าร่วมประเพณีบุญก็เป็นการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง ภาครัฐบาล องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดการและเข้ามามีบทบาทมากที่สุด ประเภทจัดโครงการให้รองลงมาคือสำนักวัฒนธรรมจังหวัด ส่วนสำนักศิลปากรเข้ามามีบทบาทในแหล่งอนุรักษ์น้อยที่สุดเนื่องจากเป็นหน่วยงานใหญ่ครอบคลุมหลายจังหวัดการทำกิจกรรมหรืออนุรักษ์ต้องใช้เวลาในการขออนุมัติจากส่วนกลางเพื่ออนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์พื้นที่ศึกษาหลักส่วนมากจะเป็นการบำรุงรักษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การรักษาความสะอาด ถางวัชพืช เก็บกวาด เก็บขยะหรือกำจัดสิ่งกีดขวางเพื่อไม่ให้บดบังทัศนียภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อถึงเทศกาลงานบุญของชาวอีสาน ก็จะมีการพัฒนาเก็บกวาดเพื่อเตรียม

สถานที่เป็นประจำ แตกต่างจากภาพเขียนสีตามถ้ำ เฝิงผาที่ค่อนข้างได้รับการดูแลน้อยและเสี่ยงต่อการถูกทำลายได้ง่าย

5. แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีคุณค่าและความสำคัญด้านสุนทรียภาพ ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านวิทยาการและการศึกษา โดยแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมาก ได้แก่ วัดที่มีสิมโบราณ จะกระจุกตัวอยู่บริเวณตอนกลางของภาคและมีการกระจุกตัวอยู่ทางฝั่งแม่น้ำโขง และแหล่งประวัติศาสตร์ประเภทปราสาท ภู เมืองโบราณ ชุมชนโบราณจะเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญในลำดับปานกลางและน้อยที่สุด

7.1.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้นกับแหล่งประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนในอนาคต จากโครงการแนวพื้นที่ตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลอันอาจเกิดขึ้นกับแหล่งประวัติศาสตร์จากโครงการแนวพื้นที่ตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ ด้านการค้าการลงทุนมีแนวโน้มจะขยายตัวและมีความสำคัญสูงขึ้นโดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่นจะเป็นจุดยุทธศาสตร์และเป็นประตูการค้าเมืองศูนย์กลางการคมนาคมโดยที่มุกดาหารจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางรองเพื่อจัดส่งสินค้าเป็นประตูเปิดสู่อินโดจีนมีโอกาสเติบโตทางเศรษฐกิจในอนาคต สืบเนื่องจากการพัฒนาพื้นที่แนวตะวันออก-ตะวันตกสู่อินโดจีนอาจจะทำให้เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบกับแหล่งประวัติศาสตร์ในอนาคต ซึ่งแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบทางบวกมากที่สุด ได้แก่ แหล่งโบราณคดีวัดป่ามัชฌิมวราราม แหล่งโบราณคดีโนนชัย ภูบ้านหัวบึง พระธาตุขามแก่น เมืองโบราณโนนเมือง ในจังหวัดขอนแก่น วัดกลางโคกค้อ จังหวัดกาฬสินธุ์ วัดบ้านหนองห้าง วัดลัทธิภูวัน วัดมโนภิรมย์ ในจังหวัดมุกดาหาร ในขณะที่แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีแนวโน้มจะได้รับผลกระทบทางลบมากที่สุดคือ แหล่งประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ แหล่งโบราณคดีโนนชัย ภูบ้านหัวบึง แหล่งโบราณคดีมัชฌิมวราราม เมืองโบราณคดีโนนเมือง พระธาตุขามแก่น จังหวัดขอนแก่น และภูทอง ในจังหวัดมหาสารคาม

7.2 ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องแนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบนนี้มุ่งจะเสนอแนะการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ซึ่งได้รับผลกระทบทางลบจากโครงการพัฒนาพื้นที่แนวตะวันออก-ตะวันตก (East – West Economic Corridor)

7.2.1 การกำหนดพื้นที่ประวัติศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ที่ได้รับผลกระทบทางด้านลบจากแนวถนน East- West Economic Corridor

1. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านลบ ได้แก่

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านลบมาก ได้แก่ แหล่งโบราณคดีโนนชัย วัดเจติยภูมิ ภูบ้านหัวบึง เมืองโบราณโนนเมือง จังหวัดขอนแก่น ภูทองและแหล่งโบราณคดีวัดป่าวัดมัชฌิมวราราม จังหวัดมหาสารคาม

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านลบปานกลาง ได้แก่ เมืองโบราณดงเมืองแอม วัดประสิทธิโพธิ์ชัย วัดศรีมณฑา วัดกลาง (พระอารามหลวง) วัดไชยศรี วัดศรีสุเมงค์ วัดศรีมหาโพธิ์ วัดมโนภิรมย์ วัดสระพัง ปราสาทเปือยน้อย วัดบ้านลาน (วัดมัชฌิมวิทยาราม) วัดลัญจิกวัน ถ้ำฝ่ามือแดง ภูอ่างบก ชุมชนโบราณบ้านบัวสิมมา ชุมชนโบราณบ้านเมืองเก่า

(3) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านลบน้อย ได้แก่ วัดภูค่าว แหล่งโบราณคดีโนนนกทา ถ้ำฝ่ามือ อูทยานแห่งชาติภูเวียง เมืองโบราณฟ้าแดดสงยาง วัดอุดมประชาราษฎร์ ภูสันตรัตน์ วัดโพธิ์ชัย วัดนรวราราม วัดภูสุนทราราม (ภูบ้านสนาม) แหล่งโบราณคดีบ้านสระ วัดโพธิ์ชัย(วัดโพธิ์ชัยบ้านหนองห้าง)

2. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบทางด้านลบ ได้แก่

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบทางด้านลบมาก ได้แก่ ภูแก้ว ภูบ้านนาค่าน้อย (ภูประภาชัย) วัดสว่างสุทธาราม

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบทางด้านลบปานกลาง ได้แก่ พระยืน เมืองโบราณบ้านสระแก้ว วัดไตรรงค์ วัดศรีเมืองแอม วัดศรีมงคลเหนือ วัดศรีมงคลใต้ (วัดเหนือ) วัดสิมนาโก เมืองโบราณบ้านเมืองเพี้ย วัดสองคอน วัดศรีชมชื่น วัดสระทอง วัดเหนือ วัดสนวนวาริพัฒนาราม (โนนจิว) เมืองโบราณบ้านท่ากระเสริม วัดยอดแก้วศรีวิชัย วัดกลางโคกค้อ รอยพระพุทธรูปบาทหินลาดและแหล่งหินตัด วัดสระบัวแก้ว ภูหมูที่2 ภูบ้านเมย

(3) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบทางด้านลบน้อย ได้แก่ ชุมชนโบราณบ้านอ้อมน้อย ถ้าผาแต้ม วัดโพธิ์ศรีแก้ว วัดมหาผล (วัดเหนือ) วัดป่าแก้ว (ภูซัด) วัดป่าสักกะวัน วัดศรีสำราญ เมืองโบราณบ้านหนองคูบัว ชุมชนโบราณบ้านเมืองเจีย วัดบรรพตคีรี (ภูซัด) วัดกลางกุดสิมคุ้มเก่า ภูบ้านแดง ภูบัวมาศ ชุมชนโบราณบ้านค้อน้อย เมืองโบราณเมืองชัยวาน วัดบ้านโคกภู วัดป่าวิเวกวัฒนาราม วัดบึงนาเรียง วัดมัทนิมาวาส (วัดกลาง) แหล่งโบราณคดีโนนห้อ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเหียน วัดโพธาราม วัดพิจิตรสังฆาราม ภูน้อย ภูหมูที่ 4 ชุมชนโบราณบ้านเมืองแจ่ง วัดบ้านภู (โบราณสถาน) ชุมชนโบราณโนนหนองถ้ำม ชุมชนโบราณบ้านหารฮี

3. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านลบ ไม่พบ แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านลบมาก แต่พบแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านลบ ดังนี้

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านลบปานกลาง ได้แก่ วัดบึงแก้ว ภูบ้าน อาคารโรงเรียนมุกดาสัย ภูบ้านโนนภู ภูหมูที่ 10 ภูโนนแท่น ถ้ำดินแดง ภูอ่างบก

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านลบน้อย ได้แก่ วัดบ้านหนองสิมน้อย ชุมชนโบราณบ้านเมืองเตา ชุมชนโบราณบ้านค่ายน้อย แหล่งโนนบ้านฮ้าง วัดบ้านหนองอุ่ม ชุมชนโบราณบ้านโนนเมืองเหิน เมืองโบราณเชียงโสม ชุมชนโบราณบ้านเมืองเพ็ง แหล่งโนนปลาฝา เมืองโบราณกันทรวิชัย ถ้ำผาคันธง ชุมชนโบราณบ้านชีเหล็ก วัดป่าไร่ (สิม) แหล่งโบราณคดีวัดป่าสามัคคี แหล่งโนนมะขาม ถ้ำลายมือ แหล่งโบราณคดีบ้านดอนตุม

7.2.2 การกำหนดพื้นที่ประวัติศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ที่ได้รับผลกระทบทางด้านบวกจากแนวถนน East-West Economic Corridor

1. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านบวก ได้แก่

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านบวกมาก ได้แก่ แหล่งโบราณคดีโนนชัย ภูทอง วัดมโนภิรมย์ ภูบ้านหัวบึง แหล่งโบราณคดีวัดป่ามัทนิมวาราม วัดลัญจิกวัน วัดพุทธมงคล

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านบวกปานกลาง ได้แก่ วัดภูค่าว แหล่งโบราณคดีโนนนกทา ถ้ำฝามือ อุทยานแห่งชาติภูเวียง วัดประสิทธิโพธิ์ชัย วัดศรีมณฑา วัดเจติยภูมิ วัดกลาง (พระอารามหลวง) วัดโพธิ์ชัย วัดศรีสุมงคล

วัดนราราม แหล่งโบราณคดีบ้านสระ วัดโพธิ์ชัย (วัดโพธิ์ชัยบ้านหนองห้าง) วัดสุวรรณาวาส
วัดบ้านเขียบ (วัดพุทธไชยาราม) ทุ่งลาด(1) วัดบ้านลาน (วัดมัชฌิมวิทยาราม) ทุ่งบ้านเขวา
ถ้ำหินลาดหัวเมย บ้านร่องหิน โบราณสถานอุ้มญาติ ถ้ำฝามีแดง ภูอ่างบก แหล่งนายกของคุณ
เมืองโบราณโนนเมือง ภูน้อย

(3) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญมากได้รับผลกระทบทางด้านบวก
น้อย ได้แก่ เมืองโบราณฟ้าแดดสงยาง วัดอุดมประชาราษฎร์ ภูสันตรัตน์ วัดภูสุนทราราม (ภู
บ้านสนาม) วัดศรีมหาโพธิ์ โนนสาวเอ้(1) วัดสระพัง วัดโพธิ์ชัย โนนสาวเอ้(2) ปราสาทเขียบ
น้อย ศาลนางขาว เมืองโบราณนครจำปาศรี ชุมชนโบราณบ้านบัวสิมา ชุมชนโบราณ
บ้านเมืองเก่า

2. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบทางด้านบวก
ได้แก่

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบ
ทางด้านบวกมาก ได้แก่ วัดโนนศิลา ภูแก้ว วัดกลางโคกค้อ วัดสว่างสุทธาราม

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบ
ทางด้านบวกปานกลาง ได้แก่ ถ้ำผาแต้ม วัดโพธิ์ศรีแก้ว วัดมหาผล (วัดเหนือ) วัดศรีสำราญ
ชุมชนโบราณบ้านค้อน้อย วัดป่าวิเวกพัฒนาราม วัดศรีมงคลเหนือ วัดศรีมงคลใต้ (วัดเหนือ)
วัดมัชฌิมาวาส (วัดกลาง) วัดสิมนาโก วัดศรีชมชื่น วัดเหนือ วัดพิจิตรสังฆาราม วัดยอดแก้วศรี
วิชัย ภูบ้านนาค่าน้อย (ภูประภายัย) รอยพระพุทธบาทหินลาดและแหล่งหินตัด รอยพระพุทธ
บาทหินลาดและแหล่งหินตัด วัดสระบัวแก้ว ภูหมู่ที่2 ภูบ้านเมย

(3) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลางได้รับผลกระทบ
ทางด้านบวกน้อย ได้แก่ ชุมชนโบราณบ้านอ้อมน้อย พระยืน วัดป่าภูแก้ว (ทุ่งลาด2) เมือง
โบราณบ้านสระแก้ว วัดป่าสักกะวัน เมืองโบราณบ้านหนองคูบัว วัดไตรรงค์ ชุมชนโบราณ
บ้านเมืองเจีย วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) วัดกลางกุดสิมคุ้มเก่า เมืองโบราณเมืองชัยวาน ภูบ้านแดง
วัดศรีเมืองแอม ภูบัวมาศ ชุมชนโบราณบ้านหารฮี วัดบ้านโคกภู วัดบึงนาเรียง แหล่งโบราณคดี
โนนหนองป่อ แหล่งโบราณคดีโนนห้อย เมืองโบราณบ้านเมืองเพี้ย แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเทียน
วัดโพธาราม วัดสองคอน วัดสระทอง ภูน้อย วัดสนวนวาริพัฒนาราม (โนนจั่ว) เมืองโบราณ
บ้านท่ากระเสริม ภูหมู่ที่4 ชุมชนโบราณบ้านเมืองแจ้ง วัดบ้านภู (โบราณสถาน) ชุมชนโบราณโนน
หนองถ้ำ

3. แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านบวก
ไม่พบแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านบวกมาก แต่พบ
แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านบวก ดังนี้

(1) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านบวกปานกลาง ได้แก่ อาคารโรงเรียนมุกดาลัย แหล่งโนนบ้านฮ้าง วัดบ้านหนองอุ่ม เมืองโบราณกันทรวิชัย ถ้าผาคันธง แหล่งโนนมะขาม ภูหมูที่10

(2) แหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าความสำคัญน้อยได้รับผลกระทบทางด้านบวกน้อย ได้แก่ วัดบ้านหนองลิมน้อย วัดบึงแก้ว ภูบ้าน ชุมชนโบราณบ้านเมืองเตา อาคารโรงเรียนมุกดาลัย ชุมชนโบราณบ้านค่ายนุ้ย แหล่งโนนบ้านฮ้าง วัดบ้านหนองอุ่ม วัดบ้านทับม้า (วัดปทุมวนาราม) ชุมชนโบราณบ้านโนนเมืองเหิน ภูบ้านโนนภู ชุมชนโบราณบ้านเมืองเพ็ง แหล่งโนนปลาฝา เมืองโบราณกันทรวิชัย ถ้าผาคันธง ชุมชนโบราณบ้านชีเหล็ก วัดป่าเรไร (ลิม) แหล่งโบราณคดีวัดป่าสามัคคี แหล่งโนนมะขาม ภูหมูที่10 ภูโนนแท่น ถ้าลายมือ แหล่งโบราณคดีบ้านดอนตูม ถ้าดินแดง ภูอ่างบก

7.2.3 แนวทางการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
การคุ้มครองแหล่งประวัติศาสตร์ไม่ให้เกิดทำลายอันเนื่องมาจากโครงการพื้นที่แนวตะวันตก-ตะวันออกนั้นจำเป็นต้องมีแนวทางการอนุรักษ์ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนดำเนินการตามแผนอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้การอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ควรดำเนินการให้เป็นระบบ โดย

(1) ให้มีหน่วยงานดูแลและตรวจสอบเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาลุกลามกับแหล่งประวัติศาสตร์เกินจะแก้ไขได้

(2) ให้มีมาตรการควบคุมใช้พื้นที่ให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องเหมาะสมและให้ประชาชนกับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้แหล่งประวัติศาสตร์ได้รับการเอาใจใส่ควบคุม ดูแล รักษา และอนุรักษ์อย่างถูกต้องเหมาะสม

(2) เพื่อให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐและคนในชุมชนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองแหล่งประวัติศาสตร์

(3) เพื่อส่งเสริมการศึกษา อบรม สร้างสามัญสำนึกให้เกิดความหวงแหนเห็นคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์

(4) เสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมให้ได้ผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

เป้าหมาย

(1) กำหนดให้มีการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและให้มีการศึกษาผลกระทบในโครงการพัฒนาต่างๆที่มีขึ้นในบริเวณที่กำหนดไว้

(2) กำหนดให้มีการอบรม สัมมนา เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลความรู้ทางวิชาการ

แนวทางการดำเนินงาน

เพื่อให้การอนุรักษ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนดำเนินงานตามแผนเร่งด่วนและระยะยาวตลอดจนปรับปรุงให้สอดคล้อง ดังนี้

การดำเนินการเร่งด่วนในพื้นที่ (พื้นที่ในหัวข้อ 7.2.1)

(1) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญมากและได้รับผลกระทบทางลบในระดับสูงและปานกลาง

(ก) การกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์อย่างเร่งด่วน โดยการประกาศเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(ข) จำกัดการพัฒนาการขยายตัวของชุมชนเขตอนุรักษ์

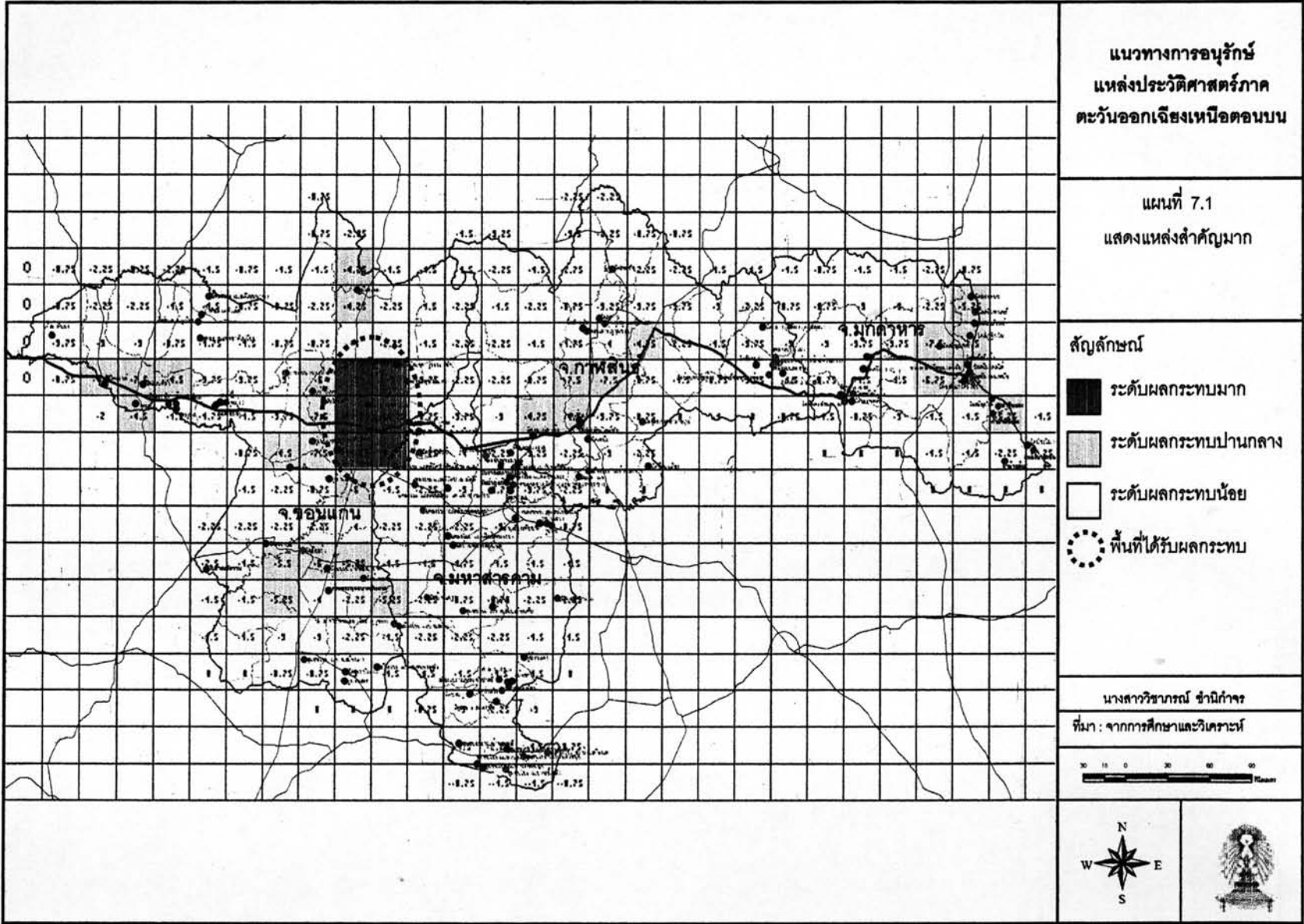
(ค) ดูแลและควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณข้างเคียงมิให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญ

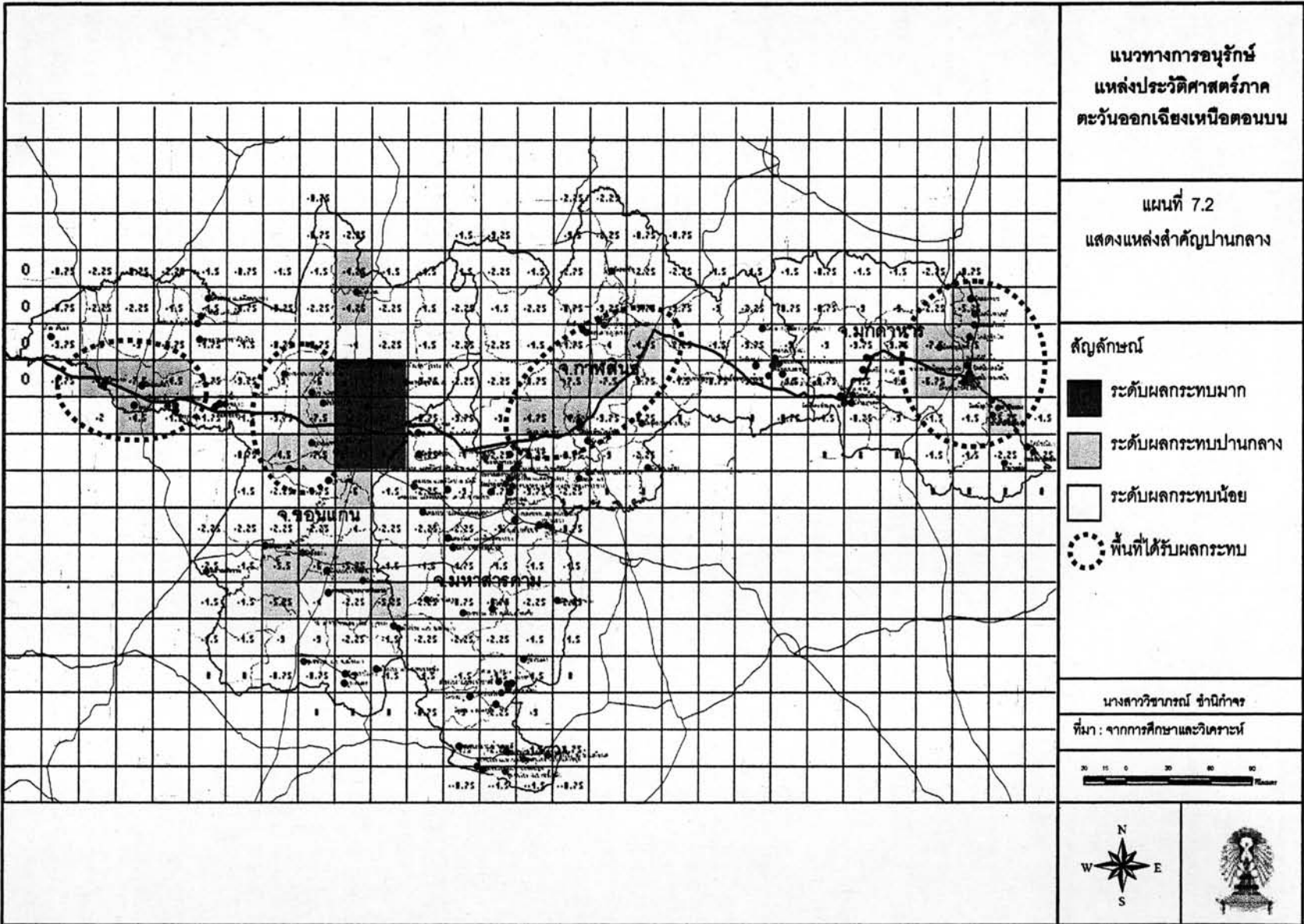
(ง) ควบคุมโครงการประเภทต่างๆที่จะมีขึ้นในเขตพื้นที่อนุรักษ์หรือบริเวณใกล้เคียงให้เป็นไปตามกำหนด

(จ) ทำการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากร

(ฉ) ดำเนินการวางแผนแม่บทรวมทั้งจัดทำงบประมาณเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์

แนวทางการอนุรักษ์
แหล่งประวัติศาสตร์ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

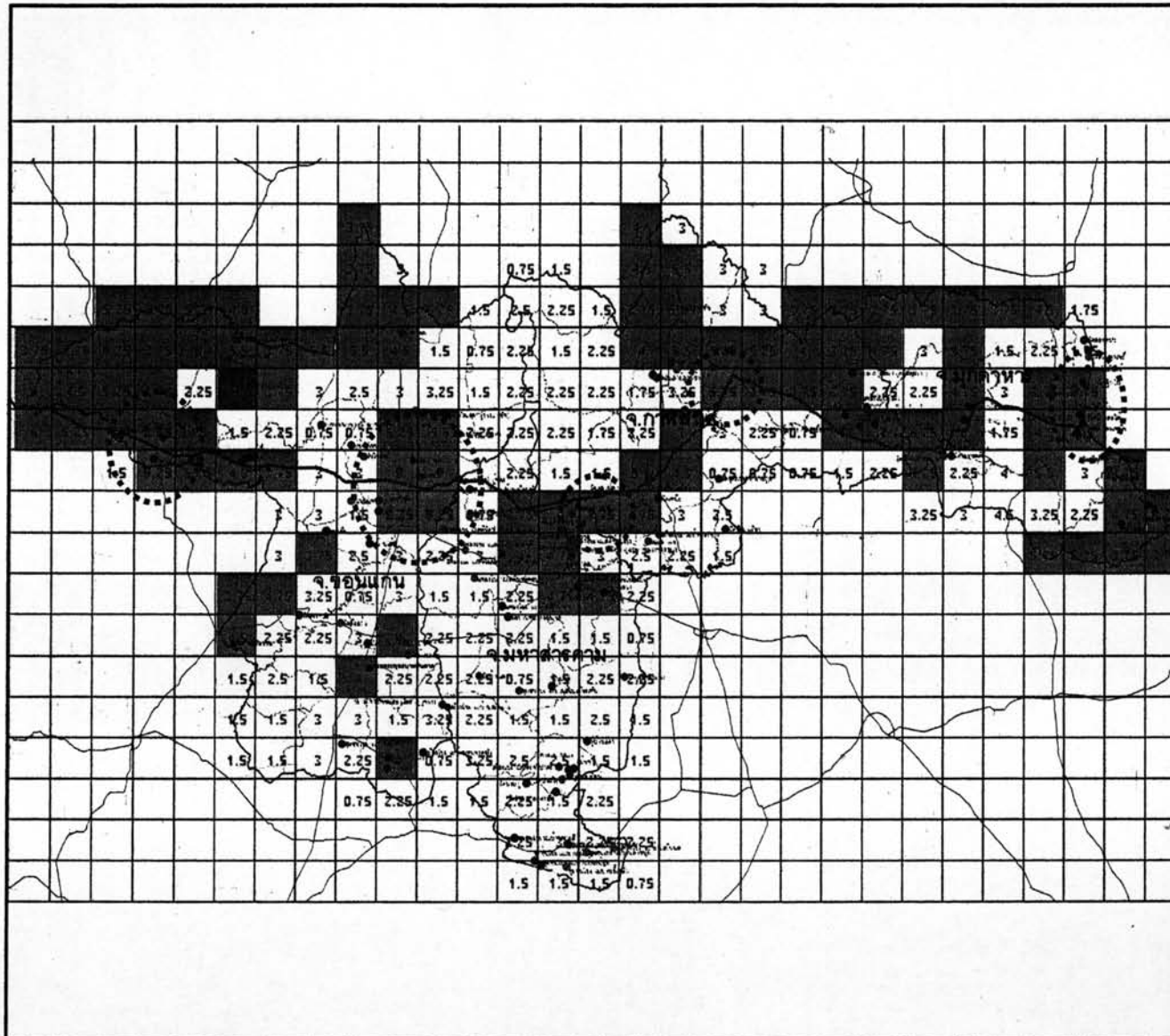
แผนที่ 7.3
แสดงแหล่งสำคัญมาก

สัญลักษณ์

- ระดับผลกระทบมาก
- ระดับผลกระทบปานกลาง
- ระดับผลกระทบน้อย
- พื้นที่ได้รับผลกระทบ

นางสาววิชาวรรณ ชำนิทำจร

ที่มา : จากการศึกษาและวิเคราะห์

(2) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญปานกลางแต่ได้รับผลกระทบทางลบระดับสูงและปานกลาง

(ก) ควรประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

(ข) มีการวางแผนกำกับดูแลและควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบแหล่งประวัติศาสตร์

(ค) ดำเนินการวางแผนแม่บทรวมทั้งจัดทำงบประมาณเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์

(ง) ตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของท้องถิ่นทั้งหมดและหาวิธีป้องกันมิให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมของร่องรอยและหลักฐานในการบูรณะสภาพแวดล้อม

(3) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญน้อยแต่ได้รับผลกระทบทางลบปานกลาง

(ก) ควรมีการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่โดยรอบและจัดการสภาพแวดล้อมภายในเขตภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

(ข) ควรมีการศึกษาอบรมและประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุ

(4) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าสูงและได้รับผลกระทบด้านบวกสูงและปานกลาง

(ก) ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้ โดยมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนเพื่อการอนุรักษ์แหล่งประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนให้คงอยู่ต่อไป

(ข) ทำการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโดยกรมศิลปากร

(ค) ส่งเสริมการศึกษา อบรม สร้างสามัญสำนึกแก่ประชาชนให้เกิดความหวงแหนและเห็นคุณค่าศิลปกรรม รวมทั้งให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับศิลปกรรม

(ง) ให้สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมตั้งศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานและเพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านวิชาการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณคดีของชาติ

การดำเนินการในระยะยาว

ให้มีการดำเนินการและให้มีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

(1) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าปานกลางและได้รับผลกระทบด้านบวกสูงและปานกลาง

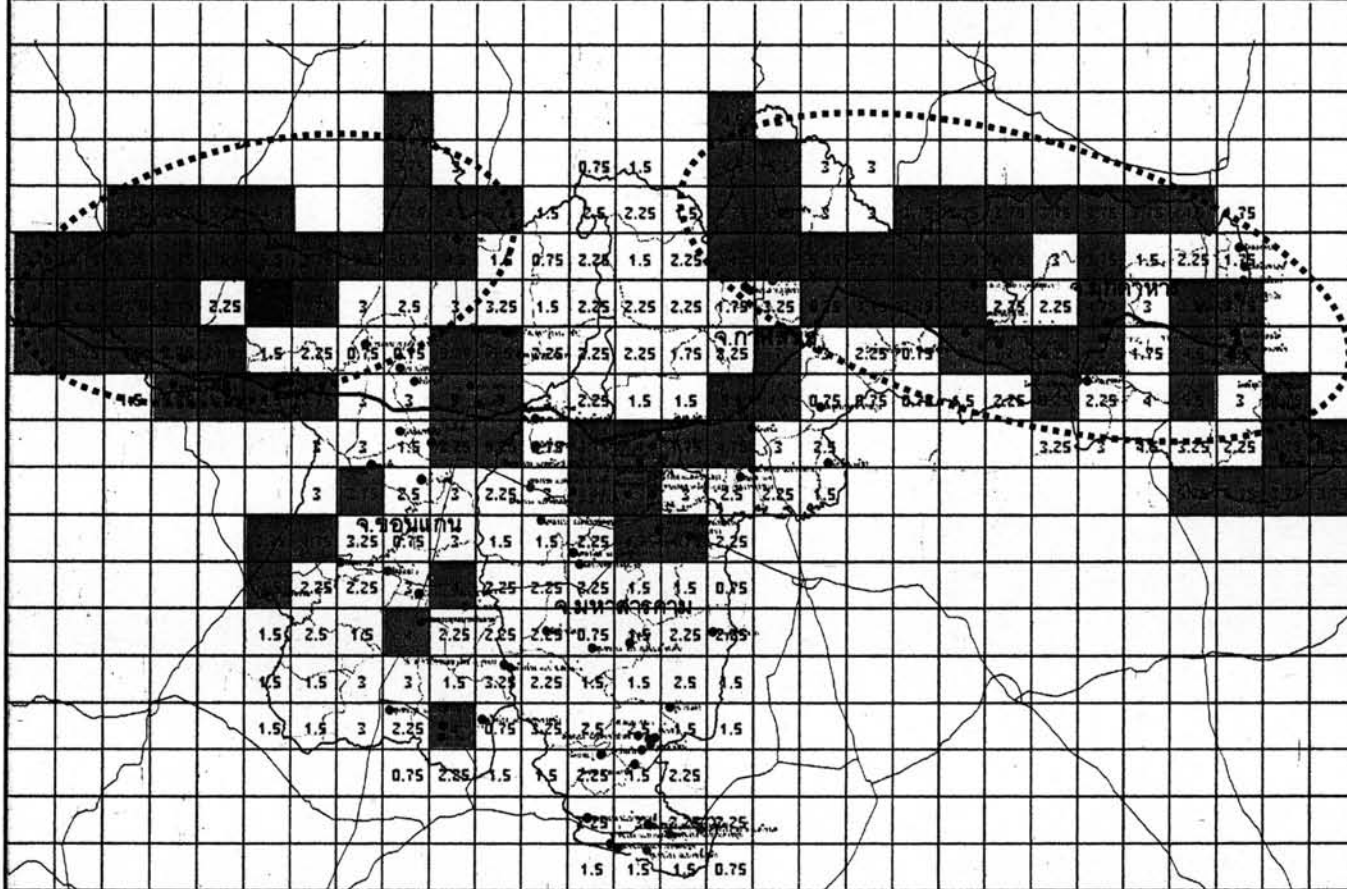
(ก) ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและมีการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่โดยรอบ

(ข) สนับสนุนเงินให้แก่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อจัดทำโครงการศึกษา

(2) บริเวณแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีค่าน้อยและได้รับผลกระทบด้านบวกปานกลาง ควรส่งเสริมให้ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมโดยชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่น

แนวทางการอนุรักษ์
แหล่งประวัติศาสตร์ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

แผนที่ 7.4
แสดงแหล่งสำคัญปานกลาง

- สัญลักษณ์
- ระดับผลกระทบมาก
  - ระดับผลกระทบปานกลาง
  - ระดับผลกระทบน้อย
  - พื้นที่ได้รับผลกระทบ

นางสาววิชนกรม์ ชำนิกำจร
ที่มา : จากการศึกษาและวิเคราะห์

